

Avernakø

Achton Friis skriver om Avernakø i 1921 således:

Hvem vil for alvor laste det danske klima uden netop den klasse ulykkelige byfolk, der under fællesbetegnelsen "landligger" fylder vore sommerpensionater og mellem måltiderne, hvor de opsluger alt, hvad bordet råder over, begiver sig på programmæssige promenader i det allernærmeste nabolag for at få appetit til at hærge bordet på ny under det næste, og - alt for fjerne måltid?

Er der ikke klima nok her til lands for enhver smag?

Der er mere "vejr" i Danmark i en eneste uge end ved Rivieraen i et helt almanakår. Og er det ikke det, der holder os vågne i bor alt for søde tryghed? Kan vi undvære vort klimas herlige lunefuldhed, dets barokke skriften fra søndenluft til vestenstorm, for morgenens jagende byer til en sommernats lune stilhed?

Hvad var vort lille land uden dette vejr?

Alt andet er her reguleret så skønt, flade veje går over flade marker til flade buer. Jorden er dyrket i kvadrater og giver grøde, kvæget bliver trindt og mæt, og alle folk har talent afvejet i ens portioner på samme vægt - eller i værste fald bliver de direktører og kontorchefer og går med frokostpakke og avis i mappen. Her ville bestandig lugte af mad og talent, om vi ikke havde den evindelige blæst fra alle sider.

Klimaet i Danmark er det eneste, vi har tilbage af landets oprindelige natur. Det unddrager sig kontrol og kan ikke reguleres. Og gudskelov for det, ellers blev det sat på stald og kunstfodret. Har folket her til lands endnu et gran af humor, er det vejret skyld.

Avernakø

Når Vorherre har brug for en sommerstorm et steds i østen, hvor temperaturen er ved at brænde russerne inde, sender han bud efter en vestenstor et sted ude i Atlanten, og den kommer og holder generalprøve tværs over os fra Vesterhav til Østersø, før den bliver antaget ti at feje Rusland rent. Dør folk af solstik en dag i London, ligger vore kyster næste dag dånende under hedebløgen, mens alle barometre stiger op over hanebjælkerne og grosserere går til bunds i dusinvis uden for de harpikssvedende badehusbroer.

Og næste dag kommer nordosten oppe fra Lapmarken og har ekspresærinde til Kanalen og Nordfrankrig, den taber i huj og hast er haglvejr og et par skypumper ud over de danske øer, så al landsens glarmestre monne vågne og ud og sætte ruder i på dens vej.

Herligt, Forår bliver til vinter og sommer til efterår og forår på en gang.

Fanden til program - med godt er det.

En mand kan gå i et halvt år under solen på den romerske campagne og sukke efter det vejr. Mellem Schweiz alper kan han drømme om vor vide, fjerne horisont, hvor skyerne strides ved solfaldstid og lover tre slagte vejr til dagen derpå. Han kan stå en septembermorgen på Pont des Arts eller i Luxembourgs have og sørge, fordi han er kommet til at tænke på en roemark med rimfrost og drivende dug under den opgående sol. En gylden forårsdag på Grønlands eventyrkyst griber han sig i at længes med dette hav, når det under efterårets rusk bryder mod den flade strand, hvor knortegæssene letter og bliver til bølgende bånd mod en sribet, regntung himmel. Han kan vandre i Rhonedalen i maj under kirsebærtræerne, hvis blomster står i lysende lue mod en baggrund af den evige sne på Dent du Midi, og falde i staver, fordi han i et glimt har set fir sig hjejlernes træk over en lille blinkende å, der bugter sig over Jyllands sorte hede.

Den, som kender denne følelse, finder dog intet ord, som kan betegne den, det måtte være et endnu skønnere ord en lykke "Fæderlandskærlighed" har været godt engang, men dur ikke længere, det er for længst slidt op i andre formåls tjeneste.

Vi, som var forberedt på at komme til Avernakø i efterårsvejr, lå nu og provianterede i Fåborg havn, mens hårde byger jog hen over byen, piskede ned over kajerne, fyldte fiskerbådene med ferskvand og slog skrald mod olietøjet på nogle få fikser, som øjensynligt åndede ved gæller og var de eneste levende væsner, vi så ved havnen.

Men den næste morgen, da vi skulle bryde op, var himlen ren, en blid og mild østenvind strøg kælen hen under en sky løs himmel, og alt tydede på, at vi atter skulle få varme.

Vi lægger vore tændstikker og tobak til tørring på dækket, hvor Skipper sidder og soler sin bagbords side for at få gigten ud af den, og så sætter vi kursen mod Avernakø.

Havet var blått og stille, da vi løb forbi Bjørnø, og op over øens banker stod kornet i traver belyste af morgensolen, der kastede negenes skygger hen over stubbene, hvorfra duggen begyndte at dampe. Det er højsommer igen.

Den store og anselige ø Avernakø er ligesom Drejø delt i to dele, forbundne ved et drej. I Valdemar II Jordebog hedder den "Westræ Dragh" som modsætning til Drejø, der kaldes "Østræ Dragh". Den strækker sig i en længde af 8 km. fra sydøst til nordvest - fra Revtrillen på Korshavn til Galager Banke - hvorimod den største bredde kun er cirka trekvart km. Ved Drejet deles den i den egentlige Avernakø i vest

Avernakø

og Korshavn i øst. Til sammen er disse 1.049,3 tdr. land, men heraf udgør Hovedsø og Skanodde Sø med nogle laguner ikke mindre end 36,7 tdr. land. Dens vestlige del har landsbyerne Avernakø By og Munke by, den østlige den lille landsby Korshavn. Øen danner eget sogn i Svendborg amt (1921).

Øens nordvestende er kun fjernet ca. to km. fra Bjørnø og knap fire km. fra Lyø's østside. Det grunde vand omkring den er lant smallere end om de østligere øer og om Lyø, flere steder når havbunden ganske nær under dens kyster en dybde af 16 - 18 m. Kun mod sydøst forbindes den grunde med de store fladvane omkring øerne i Drejø sogn. Mange steder når dens bakker en anelig højde, således på de vestlige dele indtil 24 m., og på Korshavn end også 33 m. Her findes ingen skov, kun et par små lunde i nærheden af Avernakø, ellers kun træer og buske i markskel og langs veje, hvor der ofte findes hele alleer af popler og ask. Byerne har meget smukke haver med anelige træer ligesom næsten overalt på de små skovløse øer.

Ved vejen, som fører fra landingsbroen på nordkysten til Avernakø By, og som er knap en kilometer lang, fandt vi omtrent midtvejs ved diget en sten med følgende indskrift indhugget:

Flod

M.R.K.

13/11 72:

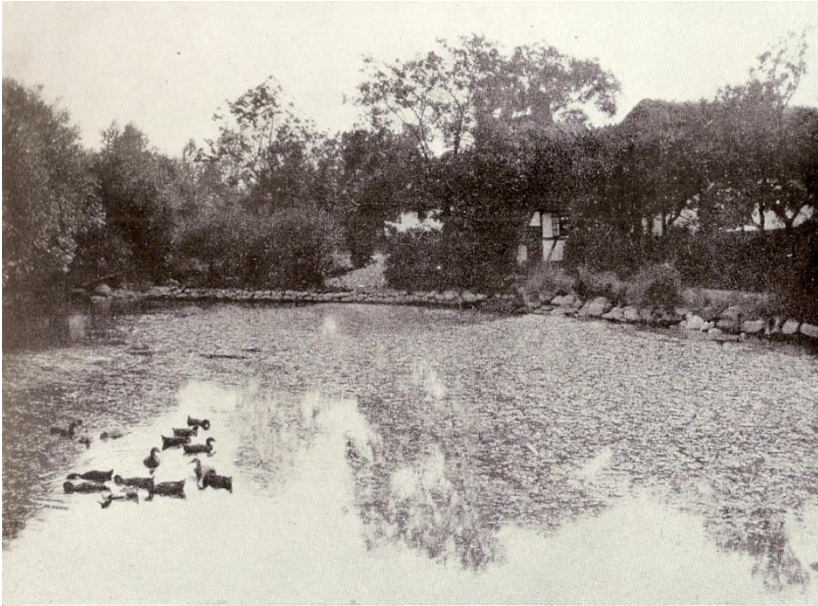
Stenen viser grænsen hvortil vandet nåede under den store stormflod i 1872, og den står omtrent 500 m. inden for det sted, hvor havet brød igennem digerne. En anden lignende sten står i nærheden af Munke By.

I øvrigt hænger havet så godt som hvert år på øens kyster, selv om det aldrig går så galt som på Birkholm og de andre, ganske lave øer, hvor den slags "vandstandsmærker" kan ses udskårne i bjælkerne på selve husenes ydermure. Men så godt som overalt på disse øer støder man på et eller andet mindesmærke over havets hærgninger. Og det er en slem fejltagelse, at disse sydfynske småøer på grund af deres beliggenhed skulle være særlig godt beskyttede mod havets anfald. Intet er urigtigere. Det ringeste kendskab til øernes historie og geografi viser netop, hvor uhyre udsatte der er, langt mere end størsteparten af øerne i vore mere åbne have. Avernakø By er en hyggelig frodig lille landsby, ligesom Lyø By minder den om en stor have, men i modsætning til denne er den temmelig fysiognomiløs og har ikke dennes gamle monumentale bøndergårde. Næsten enestående smukt er derimod dens store, idylliske gadekær, som ligger omgivet af skønne haver og pilehegn, her kan man sidde og synke hen i timelang andagt uden at se andre levende væsner end nogle store flokke af fede, snadrende ænder, som på deres besindige færd fra bred til bred trækker sorte kølvandsstriber gennem den lysegrønne grøde.

Ad vejen nordud gennem byen møder man byens største seværdighed "majtræet", om hvilket der endnu årlig festes. Men herom senere. Ved samme vej ligger et af byens endnu velbevarede, fornemme gamle huse med et ypperligt stendige ud mod vejen, desværre nu skæmmet af en moderne jern-vandpost.

Avernakø

Vejen, som fra byen går i sydvestlig retning, fører i en stor bue langs øens sydkyst ud til Munke By i øst. Den går over et kraftigt bakket og åbent landskab med vide udsigter til alle sider. Man kommer forbi de storslåede klinter på sydvest siden og op over et af øens højeste punkter, den 22m. høje Bjergager Banke, og nær sønderstranden passerer man den ejendommelige Stenhøje, der i kegleform hæver sig over det omgivende bakke- og i modsætning til dette, der overvejende består af ler, er dannet af lutter småsten.

Avernakø Bys gadekær

Det er en isoleret, gigantisk skærbunke fra istiden - af den slags, hvorom almuen fortæller, at den er tabt ud af en trolds sæk.

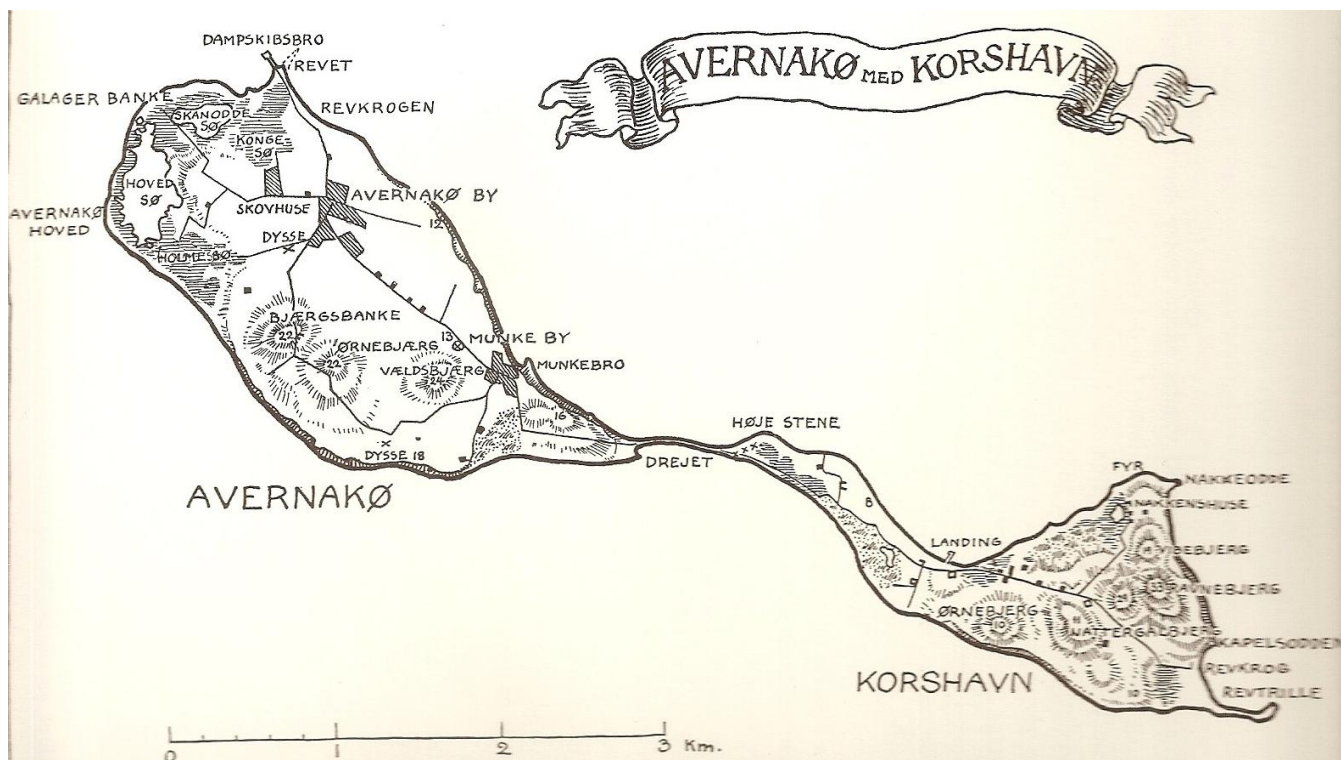
Næsten overalt langs vejen finder vi den lille kala art *Arum maculatum* - "Dansk ingefær" - som nu er i frugt. Dens koralrøde, undertiden næsten zinnoberrøde bær stråler mod de grå stendiger langs vejene. Denne lille plantes tilstedeværelse er interessant, fordi den egentlig er en skovplante og altså er et endnu levende minde om den tid da øen var skovklædt.

Vi brød af fra vejen for at komme ud til Drejet. Dette, som er omtrent 800m. langt, men kun ganske få meter bredt, var i dag næsten helt overskyldt af højvandet. Vi nåede derved ad en stærkt faldende skråning, der forneden ender i en sandet og stenet flade, mest bevokset med strandkål, torskemund og strand-mandstro og hist og her med sparsomme totter af marehalm. Selve det smalle rev er uden nogen som helst vegetation. Det skal ved efterårs- og vintertide være overordentlig farlig at passere, men benyttes dog på alle årstider som forbindelsesled mellem øerne, og adskillige mennesker har i årenes løb sat livet til under forsøg på at trodse sig over under storm og højvande.

Herude tager Avernakø's klinter nord for Munkeby sig aldeles pragtfuldt ud, vekslende med bugter og fremspringende næs, og hegn af pil og tjørn vældende ud over sine rande. Hvert år farer havet voldsomt

Avernakø

frem mod klinten på dette sted, i de sidste halvtreds år har det gennemsnitligt ædt sig mindst en alen om året ind i den under pålands stormene, så renden af afgrunden nu kun er fjernet fyrretyve alen fra den yderste gård i Munke By.

Fra klintens kam har man til gengæld et fortrinligt udsyn over Revet mod Korshavn. Også herfra tager skrænterne sig pragtfuldt ud med deres forrevne former, store sten ligger nedvæltede i stranden fra de mange skred, men ved klintens fod vokser en hel lille lund af stynede popler, og selv op ad skrænternes bratte sider gror små popler, der hager deres rødder fast i den stenede grund.

Selve Munke By ligner herfra skov, som gror helt ud til klintens rand. Intetsteds øjnes spor af huse eller gårde mellem de store, tæt voksende træer, kun "majstræets" top rager op over det hele og viser, at her er en by, og langt borte bag træerne øjner man tårnet af øens kirke.

Ad en brat og sandet vej kommer vi fra revet op til Munke By. Denne er som landsby-arkitektur betragtet langt mere fremragende end Avernakø By. Særlig to bygninger dominerer ved deres overordentlige skønhed, nemlig sognefogedens gård og Jørgen Nørremarks gård, beliggende på hver sin side af byens gadekær. Til trods for dette på grund af sommeren tørke er næsten fuldstændig udtørrer, kan man vanskeligt tænke sig noget mere imponerende og smukt i retning af landsby-interiør end dette sted. To kæmpemæssige abeliner ved hjørnet af sognefogeden have kaster deres vældige skygger ud over pladsen - der er i og for sig seværdigheder, idet de sammen med majstræet bruges i vid omkreds som sømærker - men rundt om til alle sider ligger i halvvlyset under træernes løv de rige bindingsværksgårdes gamle mægtige længer, hvorfra en enkelt solbelyst gavl blændende toner frem og ved sin spejling søndrer de dybe

Avernakø

farver i kærrets rolige vand. Tre tamme gravgæs hvoraf to hanner, afslåede i sommerdragt, roede rundt på vandet mellem andeflokken.

Man gribes af dette steds skønhed, af dets højtidsfuldhed og ro. Og det er med en følelse af lykke at man erkender, at dette er dansk, netop såedes er der kun hos os. Endnu kan man på sjældne steder finde denne forening af fornemhed og idyl i vore gamle landsbyer, dette præg af velstand og fornem bondekultur. Men det er med vemod, at man siger til sig selv, at ødelæggelsen også snart vil nå hertil - længe inden havet når de små fyrretyve alen ind, som endnu er levnet mellem skrænten derude og diget om Jørgen Nørremarks have.

Avernakø - ved gadekæret i Munkeby. I baggrunden Jørgen Nørremarks gård, Abeline i forgrunden

Ligesom Avernakø By har Munke By sit "majtræ". Det står ved vejen lige over for sognefogedens gård og anvendes endnu efter sin bestemmelse. Kransen fra den sidste fest hænger endnu højt på stangen.

Vejen herfra vestpå tilbage til Avernakø By går over et landskab, som falder jævnt hele vejen ud mod havet i nord. Vejen selv er overordentlig smuk, beplantet på begge sider med poppel og pil vekslende mellem hinanden og så tætstående, at man på lange strækninger færdes i uafbrudt dybt, grønligt halvmørke - en ren vederkvægelse på en dundrende hed dag som denne.

Da vi passerede en lille bakke, så vi i et bukketornshegn en hun-tornskade, som sad på en af de øverste grene og pudsede sig i fred og ro. Længere nede fra busken kom pludselig en tornsanger frem, den entrede langsomt og forsigtigt op til tornskaden og nåede den til sidst på tre-fire tommers hold. Her sad den længe og iagttog den omhyggeligt først med det så med det andet øje, og for så som et lyn i struben på den og gav den et hak, hvorpå den retirerede skyndsomt ind i buskens mørke. Tornskaden pudsede roligt videre.

Avernakø

Torn skade.

På turen fra Avernakø By og Vesterud ledsagedes vi af øens skolelærer, hr. Larsen, som har været her hen imod en snes år og under vort ophold her gav mig mange fortrinlige oplysninger om øen og dens befolkning.

Tæt uden for byen fandt vi øens eneste, fuldt bevarede dysse, et lille kammer med fire bæresten og overligger, tæt omgroet med vedbend. Læreren fortæller, at her foruden denne endnu kun findes to dysser, der ligger sydvest for Munke By, og af hvilke den ene mangler overliggeren, medens den andens er væltet ned, men endnu ikke ødelagt.

Vejen fører sønden om søerne til "Galager Banke", hvor landet ender i "Galager Rev", på generalstabskortet rettet til Gala-Rev, herfra gik vi nordover ad tangen, som mod vest skiller søerne fra havet. Den største af disse er Søndersø, almindeligt kaldet Holme Sø. Havet æder årligt flere meter af denne samle tange, og de yderste udflytterhuse bag søen vil blive stærkt truede af oversvømmelse, hvis havet en dag ved storm og højvande bryder helt igennem.

Ved stormfloden nytårsaften 1904 så beboerne en bjørnøfisker, hvis skude var kommet i knibe herinde under pålandsstormen, vende fartøjet lige ind mod land og sætte plat for vejret tværs over Holme sø (Hovedsøen) og tangen og det hele - ud på den anden side og hjem til Bjørnø. Der er ellers til daglig brug så lidt vand i søerne, at en almindelig jolle knap kan flyde.

Avernakø

Hele det landskab, som vi her færdes i - omtrent halvdelen af hovedøen, er af karakter fuldstændig forskelligt fra øens sydlige del, der mest er høj og bakkeformet, frodig og dyrket. Dette er en vidtstrakt, flad made, et øde lavland, om vinteren barskt, uhyggeligt og for det meste utilgængeligt, ofte under vand og bestandig udsat for vestenstormens hærgninger. Det er mærkeligt herude fra at se ind mod de højere liggende dele af øen med deres frugtbare agre og den idylliske by, omgivet af haver og levende hegn.

Mængder af får græsser herude på maderne. Jeg spørger læreren, om disse stakkels dyr nogen sinde bliver vandet, idet jeg tænker på den tørre sommer, i hvilken græsset aldrig har fået den mindste smule væde af regnen, og vandhullerne, som tørken har levnet, kun har salt indhold. "Aldrig", svare han, "intet menneske bringer dem nogen sinde vand".

Alle dyr ligger i denne tid og stønner på markerne i den forfærdelige hede, fårene i deres tykke pelse naturligvis værst af alle - pelsen bliver først klippet af dem, når efterårsrusket komme. Men medens køer og heste i det mindste en gang om dagen får, hvad de kan drikke, når de ikke går løse og har adgang til fersk vand, så er der ingen, der tænker på fårene, som står tøjrede her - hvorfor?

Denne mishandling er jo ikke noget lokalt fænomen. Så vidt jeg ved, er det overalt skik, at man lader fårene nøjes med den væde, som er på græsset. Men når der nu ingen er? Der falder jo ingen dug hele forsommeren igennem.

Ad tangen går vi forbi Holme Sø og Skanodde Sø til nordkysten ved Revet. Hættemåger letter i store sværme fra deres kolonier herude, en mængde viber kredser over de flade marker, og ryleflokke tumler sig langs stranden. Læreren fortæller, at muddersnepper yngler her, og at der i gunstige år er mængder af dobbeltbekkasiner på dette sted.

Mudder sneppe

Han fortæller ligeledes, at øen ingen rovdyr har og ingen muldvarpe, men en stor mængde pindsvin - og desværre uhyre mængder af vandrotter. Af harer og agerhøns er her kun få tilbage.

Vor ledsager, som har været lærer på øen i omtrent en menneskealder og som en indfødt er fortrolig med befolkningens levevis og tænkemåde, fortæller om livet på øen. Majtræet er i begge disse offentlige

Avernakø

stævne, hvor bymændene indtil for få år siden samledes ved alle vigtige sagers behandling, når byhornet lød.

Ved særlig vigtige anledninger finder dette for øvrigt sted den dag i dag. (1921). Hver pinselørdag bliver træet gravet op af den stenbunke, som ligger omkring dets fod, og lagt ned og tjæret, de unge piger klæder det med kranse, hvorpå det atter rejses. Samme aften festes der under træet, nu til dags mest af byens ældre folk, som samles her for at drikke øl. Tidligere dansende ungdommen i en lo i nærheden.

"Voldermisse-gildet", der her som andre steder i landet fandt sted den 1. maj, er nu bortfaldet. Men flaget og byhornet, som ved den lejlighed var i brug, opbevares endnu hos øens oldermænd, Peder Clausen i Avernakø By. Majtræet i Munke By er i øvrigt nu ligesom moderne flagstænger foruden fæstet med en bolt til en i jorden nedrammet træfod, medens man i Avernakø By endnu hver år på gammeldags vis graver træet op af dets stenbunke og nedgraver det igen efter pyntningen.

Majtræet (i vore dage)

Her findes endnu en mængde overtro på øen. Den familie, som mest har givet denne næring, og som Gud og hvermand var overbevist om kunne hekse, er nu uddød eller fraflyttet. De tilbageværende af dens medlemmer har nu næsten alle bosat sig på Korshavn. Folk fra Avernakø undgår dem altid omhyggeligt og tør ikke vise sig inden for deres døre, og de skyes i øvrigt overalt, hvor de er kendt. Man nærer skræk for dem for sine børns skyld, for sin egen persons og for kvægets skyld. Den meste sygdom eller anden skade tillægges sådanne onde personers overnaturlige evner. Og den eneste, der kan hjælpe for sygdom, som er kommet fra den kant, er Kloge Søren i Frørup på Fyn.

Stamfaderen til den berømte heksefamilie hed Kristen Snedker. Læreren besøgte flere gange denne gamle, da han lå på dødslejet. Han kunne nemlig ikke dø, hvor gerne han end ville, og i mange dage lå han og klagede og jamrede om at blive forløst. Endelig forbarmede et eller andet hinsidigt sted sig over ham, og han for heden - hesop dæhnier.

Kristen regerede på øen fra 1824 - 97, altså et godt stykke op i vore dage. Han var både beundret og frygtet af sine samtidige. Han ejede den ægte Cyprianus, og enkelte heldige havde, når han troede sig ubevogtet, set ham sidde og læse i den. Særdeles dygtig var han i faget, selv om der jo nok var enkelte kapitler i bogen, der var ham for stærke. Han havde jo fået sin smule uddannelse på øen, var en autodidakt, som aldrig

Avernakø

havde gået i den sorte skole, så det hændte, at han læste længere frem, end han kunne læse tilbage, og så skulle det selvfølgelig gå galt.

Byens karle morede sig en søndag eftermiddag med at spille kegler, da Kristen kom forbi og stod og så på spillet. Da han havde iagttaget det en stund, sagde han: "bi nu lidt, så skal jeg vise jer en kunst", hvorefter han gav sig til at læse over de faldne kegler, der øjeblikkelig rejste sig og begyndte at danse rundt mellem hinanden til stor forskrækkelse for karlene. Med størst blev Kristens forskrækkelse, da han skulle læse dem i stå igen - det kunne han ikke. Og nu begyndte keglene at gå ham på livet løs. Da kom heldigvis i samme øjeblik præsten til stede og da han tog affære, lykkedes det ham langt om længe at få de balstyrige kegler standset. Men det tog hårdt på ham. Og kristen fik en alvorlig formaning om aldrig tiere at indlade sig på sligt.

Nå - det var i hans ungdoms dage, da han i sit overmod ville gøre sig vigtig, senere økonomiserede han med kraften og vovede sig ikke så langt ud for sjovs skyld. Og med årene steg han i kundskab og erfaring. Sådanne ting som at dølge blod, forgøre kreaturer eller mennesker, vise igen, forhindre naboen i at få smør i kærnen eller flytte det over i sin egen, det regnede han kun for småting. Størst skade voldte han næsten ved sine "onde øjne" smagt. Havde han læst et eller andet ondt, så sad det ham i øjnene, og ve da dem, der kom først ham i syne, de fik en eller anden ulykke, der være sig mennesker eller dyr. Derved ramte ulykken i flæng, og ofte den, som var mindst tiltænkt. Offeret måtte til den kloge mand i Gestelevlund eller til "kloge Søren".

Mange er de rejser af denne art, læreren har hørt omtalt, adskillige har fundet sted i hans tid på øen, skønt formålet naturligvis holdtes så hemmeligt som muligt. Ofte hjalp de kloge folks anvisninger, når man aldeles nøjagtigt fulgte dem, men den mindste fejltagelse eller forglemmelse kunne blive skæbnesvanger og forværre sygen.

Et hvert forvokset, epileptisk eller idiotisk barn ansås som et offer for sådanne onde øjne. Det var ikke alene Kristen selv, der var begavet med denne kraft, men også hans søskende og deres efterkommere. Hans broder Frans, der blev gårdfæster på Bjørnø, var i den grad skyet, at han aldrig fik lov til at komme ind i en stald derovre, og kom man trækkende med et kreatur og mødte ham, var det almindeligt, at han blev kraftigt anmodet om at gå af vejen til man var kommet vel forbi.

En søster til Kristen blev gift med en husmand på Drejø og spredte skræk og rædsel om sig derovre. En anden søster ægtede en gårdmand på Korshavn og var lige så berygtet som broderen, ja næsten endnu mere frygtet, da hun ved et indsmigrende væsen forstod at bestikke sine omgivelser. Hun blev aldrig kaldt andet end Heksen, og mange er de historier, der vidner om hendes magt og ondskab. En af hendes sønner, som endnu lever på øen som et stor gårdmand, er bestandig frygtet, få tør have samkvem med ham, og han får aldrig lov til at komme ind på steder, hvor han kan komme i nærheden af kreaturerne.

Alle disse søskendes børn og børnebørn er spredt viden om på øerne. Og hvor de end bosætter sig, hvor de end færdes, følger heksenavnet dem. Had, afsky og ringeagt går i arv til dem - en besynderlig skæbne i vore "oplyste" tider. Der kunne skrives lange afhandlinger om dette, men emnet er ikke hyggeligt.

Parallelt med dette går et andet karaktertræk hos befolkningen, der vidner om dens stolthed og respekt for eget gode navn og rygte, om dens trang til at klare for sig selv og værne sit lille samfund mod andres indblanding - en udpræget moralsk renlighedssans.

Avernakø

Forbrydelser er overordentlig sjældne på øen, og grunden er måske den virkningsfulde måde, hvorpå man behandler kriminelle tilfælde. Følgende eksempel er typisk- det er kun et par år gammelt. Der var begået et frækt rødspættetyveri fra nogle hyttefade, alle på øen var på det rene med, hvem der var gerningsmanden., men man melder ikke på Avernakø en mand fra øen til politiet. Afstraffelsen bestod simpelt hen i, at han blev "stillet uden for samfundet" i nogen tid. Man pegede på ham - og han skulle nok vare sig for en anden gang, sku.

Kuren er i et samfund på et par hundrede personer overordentlig virkningsfuld. Og det varede heller ikke i dette tilfælde længe, inden offeret blev mørt og meldte sig på alle fire om tilgivelse.

Men så skete der det usædvanlige, at der ved et fejlgreb fra en af beboernes side kom politimesteren i Fåborg noget for øre om historien på en måde, så han ikke kunne undgå at blande sig i sagen. Folk fra øen blev indstævnet, men der var ikke en iblandt dem, som ville vidne. Den sag kendte man skam ikke noget til, det måtte simpelt hen være løgn - man stjæler ikke på Avernakø, hvadbehager.

Politimesteren var klog og lod sagen falde.

Også i andre tilfælde end kriminelle har man fra gammel tid sin egen rettergang herovre. Sognefogeden kalder de stridende parter sammen, og man klarer op egen hånd sagen med en bøde eller en kraftig advarsel - Gud og hvermand i det lille samfund bliver indviet i tingene og øen drøfter tilfældet.

Men til Fåborg går man skam ikke. Vorherre bevares.

I en af de bedste gårde på øen lever en midaldrende bonde, der som dreng viste en mærkelig lyst til læsning. Al litteratur, der kom inden for hans rækkevidde, greb han med begærlighed, og alt, hvad han læste, huskede han. Da han var konfirmeret, bad han faderen om at få lov til at studere, men fik afslag - han skulle drive gården videre som slægten før ham og arvtager de embeder på øen, som fædrene havde beklædt. Sønnen faldt til føje, men han læste i smug. Da der ingen var til at retlede ham gik hans tilbøjelighed ud over alt muligt mellem hinanden, endte til sidst i en ren og skær sportsmæssig trang til at tilegne sig umådelige kvanta af trykte sager og satte de besynderligste vildskud.

Han er en lille fin, stilfærdig mand af meget sirligt ydre uden noget som helst præg af bonde.

Alt, hvad han læser, bliver bestandig hængende ved hans mærkelige klæbehjerne - som livløse insekter på fluefangeren.

Han er ekspert i den danske adelskalender, som han kender udenad fra ende til anden indtil de mindste detaljer. Ordenskalenderen ar for ham som den lille tabel at regne. Men hans store kæphest er alle verdens kronede hoveder. Han er fortrolig med de europæiske kongehuses stamtavler fra de ældste tider til vore dage og deres indbyrdes slægtskabsforhold ud til de fjerneste siderlinjer.

Måske ligger der bag dette mærkelige speciale gemt en antydning af de uopfyldte drømme om lykke og storhed, som han havde ventet af nå? Har hans bondetilværelse ikke skænket ham dette, har den til gengæld også sparet ham for skuffelserne.

Når man har Jordebogens navn for tvillingøen, "Westræ Dragghø", i minde, er det interessant at se, at dens beboere såvel som indbyggerne på de omliggende øer endnu så sent som i begyndelsen af det nittende

Avernakø

århundrede kaldte Avernakø med Korshavn for "Vesterøerne". Men øens oprindelige, ældgamle navn er Arnakke, sandsynligvis af "arre", som var den gamle betegnelse på havre, men nu kun er anvendt om en vildtvoksende plante.

I middelalderen, da øerne endnu var skovbevoksede, var her fuldt op af vildt - Jordebogen nævnes således hjorte og dådyr, og der fandtes jagthus til brug for kongerne. Til langt op i den nyere tid vedblev øerne at være krongods og hørte under Nyborg len.

Den gamle benævnelse på Avernakø's to byer er Avernakke og Munke. Sandsynligvis skylder den sidste munkene på Holme Kloster (Rantzausholm og nu Brahetrolleborg læs mere [klik her](#)) sin oprindelse, idet kongen skænkede disse de jorde på øen, som danner dennes østlige del. Byens fem gårde hørte lige indtil 1661 til klosteret, som senere fik navnet Rantzausholm, det nuværende Brahetrolleborg. I 1653 solgtes øerne til rigsråden Otte Krag til Egeskov, som senere ligeledes kom i besiddelse af Munke By. I begyndelsen af det nittende århundrede kom øerne under Hvedholm (Brahesminde), men er nu (1921) i sin helhed købt af beboerne, af hvilke dog først i fjor den sidste blev selvejer.

Brahetrolleborg ca. 1900

På Avernakø findes nu (1921) seksten gårde og enogtyve huse på Korshavn otte gårde og elleve huse, og begge øerne har tilsammen tre hundrede og otte indbyggere, hvoraf kun ca. hundrede på Korshavn.

Øerne, som mistede en del af deres areal under stormfloden i 1872, har bestandig haft ry for deres store frugtbarhed. Således siger L.M. Wedel i sin "Indenlandske Rejse (1799-1804)" - efter meddelelse fra præsten Mathias Schøidt på Langeland, "her er ingen Ræve, Grævlinger, Rotter, Muldvarper eller onde Urter, et herligt Land i flere Henseender, og så lidet som det er, så frugtbar."

Avernakø

Kort 1899

Ved øens kirke gjorde sig tidligere det mærkelige forhold gældende, at mens øen var under godset Hvedholm, hørte kirken under Hvidkilde og kom senere i baroniet Lehns besiddelse. De gamle herremænd har vel fået sig et slag trekant-mis om kirken en gang imellem.

Arkitektonisk set er den uden interesse. På stedet, hvor den ligger, opførtes under reformationen en kirke af tømmer "som et ringe Kiøbstedhus", og øen fik samtidig gen præst. 1630 udvidedes kirken og fik grundmur og hvælving, og i 1876 lod baroniet Lehns besidder den ombygge, forsyne med tårn og, cementpudse over det hele. Til dens bramfri ydre svare en prædikestol af tarveligt renæssancearbejde og en dødefont af støbejern.

En skat ejer kirken efter sigende i sin sølvkalk, som skal være et fortrinligt arbejde fra dronning Margrethes til (Margrete den 1). Desværre fik jeg ikke den at se, da den opbevares i præstegården, hvis beboere alle var bortrejst.

Avernakø

Avernakø Kirke

Det var på marken ved Munke By, at man den 16. april under en stor sten fandt de berømte seks guldsåle af drevet arbejde, som øens ejer Niels Krag skænkede Christian V. En af disse foræredes på kongelig befaling i 1812 til den franske minister Alquier, de øvrige fem findes i Nationalmuseet. Det nævnte fund er det første i sin art her i landet, hvor der siden i alt er fundet otteogtyve lignende guldsåle - medens hele det øvrige Europa kun kan opvise fem. De er af fortrinligt arbejde, rimeligvis fra bronzealderens slutning, og er således ca. to tusind år gamle.

Tilsvarende såle fundet ved Haderslev

Disse små øer har gang på gang overrasket os ved deres rigdom på fugle. At en mængde måger, svømmefugle og vadere holder til ved deres bredder og på deres åbne, vandrige strandenge er naturligt. Men overalt på disse åbne skovløse øer, hvor der blot er en smule have eller et hegn, træffer vi småfugle, som ved deres mængde i høj grad præger landskabet. Her imod fyrretyve fuglearter fandt vi på Avernakø, deriblandt ikke mindre end ti forskellige sangere, blandt hvilke var solsort, sangdrossel og gulbug. Begge slag vipstjert sås, en stor mængde irisker og svenskirisker holdt til på markerne, og skovspurve i byer og ved hegn. Blandt vaderne sås strandbrokfugl (præstekrave) og regnspove, og mellem svømmefuglene gravgås og sortand.

Ud fra et lille krat af pil, poppel, ask og elm omkring et udtørret gadekær så vi en dag en kirkeugle komme flygtende over hals og hoved, omsværmet og forfulgt af en flok svenskirisker og gærdesmutter. de prøvede på at undgå det generende småkravl ved at slå sig ned på jorden en halv snes alen fra os, men da det ikke hjalp, kom den på vingerne igen og stak af ind over markerne, forfulgt af hele den larmende meute.

Avernakø

De fleste sangfugle er for måneder siden blevet tavse. Stræbet med at skaffe foder til ungerne har taget al deres evne og tid sommeren igennem, og nu da efteråret nærmer sig, gør nye krav sig gældende, musikken er gået i baglås og noderne bliver gemt hen til næste forår. Før var det familielivet, det gjaldt - nu begynder klanen at røre på sig. Fuglene er så småt begyndt at flokke sig til den lange rejse.

Regnsponerne er allerede ved at trække sydover, om dagen ser vi dem i flokke på fire-fem stykker komme fra nord nordøst pegende med de lange næb ned over Østersøen. Og om nætterne hører vi halvvågne deres underlige dybe tundrafløjten ind gennem det åbne skylight - som en kammertone fra stjerne til stjerne.

Og går man om dagen og har det stilfærdigt og tænker på ingenting, kommer pludselig en sværm tossede småfugle strygende om ørene på en op over en bakkekam og ned over et kær. Det ser ud, som om en håndfuld avner bliver slængt hen over marken, når de kaste sig. De har så mærkelig travlt og har fået et helt nyt sus i halefjerene.

Selv gråspurvenerne flokker sig, skønt der ikke er spor grund til det - det er sådan nærmest af gammel vane. Måske også de for små ti tusind år siden var trækfugle, strejfelysten sidder dem endnu inden for de grå veste. men med dem bliver det kun til den bare forvirring og palaver, og de ender om kort tid atter under stråtaget, eller når det kommer højt i de forladte stærekasser, der hvert efterår udstykkes til husmandsbrug.

Hundredtusindvis af små fuglehjerter, der ikke er større end en ært, er sprængfærdige af den store uro. De svulmer af hestekræfter - og når de en skønne dag ikke kan bære spændingen længere, går motoren i gang. Så bliver de til brusende hæere, der jager fra ø til ø, ud over havet, ned over det store fastland.

Men nede ved stranden farer kystterne rundt og kan aldrig blive færdige med at fodre de næsten helt udvoksede unger. Fisk efter fisk kommer de med, standser et øjeblik på svirrende vinger over ungen, der står på sin sten, og aflevere byttet i det åbne gab, der bare bestandig skråler på mere æde.

Barometret har i de sidste døgn været i langsom, men uhyggelig sikker dalen. Den sidste aften, vi lå under øens kyst, friskede vinden efter solnedgang fra sydøst. Lige før mørkets indtræden så vi store flokke af stormmåger komme trækkende und fra kysten og nordover mod Fyn. Den første af disse flokke, hvori var elleve stykker, fløj i en fuldstændig regelmæssig kile aldeles som vildgæs på træk. Hvorfor mod de nu hitter på sådanne kunster?

Omtrent klokken halv ti må vi lette for en ganske pludselig opstående kuling fra vest og gå østen om Hukket ned til Munke By, hvor vi lægger os i læet under kysten og ankrer op i fuldstændig bælgmørke.

Nede fra det nære rev hører vi gennem mørket brændingens susen mod stenene. Jeg ligger i køjen og tænker på alle de uhyggelige beretninger om ulykker der fra stedet, når folk i efterårsstormene eller under vintermørket har villet trodse sig over den smalle tange, hvis rullesten eller "strandør" snart flytter sig i nordlig, snart i sydlig retning efter stormen og bølgeslagets vej. Her druknede i 1629 sognepræsten Jacob Jørgensen, da han en efterårsnat ville gå fra Korshavn hjem til sin gård. Den 20. oktober 1796 kørte en mand over Drejet i stærk storm, hvorved en kvinde og en halvvoksen dreng, der sad bag i vognen, skylledes ud af denne og forsvandt i bråddet. Den 15. juli 1841 gik en pige fra Avernakø over i stærkt højvande, hun

Avernakø

forsvandt og kom aldrig mere til syne. I 1868 om vinteren forsvandt en mand fra Fåborg på samme måde. Og således videre.

Men år efter år vedbliver øboerne at køre og gå over Drejet. Havet betragter de trods alt med samme tillidsfuldhed som den, der får beboerne af en vulkans sider til efter hvert udbrud bestandig at vende tilbage til det hjem, hvorfra de er fordrevet.

Havet gav dem føden - havet tog en gang imellem en mand.

Hen på natten løjer vinden, og det bliver næsten stille, kun brændingen brummer endnu sagte mod revet. Ved totiden hører jeg halvvågen inde fra land fem-seks skarpe - langtrukne skrig efter hinanden - det er kirkeuglen, der er ude at jage, Nu hævner han sig forsmædelsen fra i eftermiddags.

Et øjeblik efter var der en flok viber, som tog på vej over et eller andet derinde, så blev der stille. Men gennem stilheden og det dybe mørke hørte jeg pludselig en guldspurv synge.

Sådan skrev Achton Friis under sit besøg i 1921 - genfortælleren har kun tilføjet illustrationerne.

Da krigen kom til Avernakø 16. maj 1944.

Avernakø

Historien om Lancaster bombeflyet "LL963", der styrtede ved Avernakø.

Det er maj 1944. Hitler er på tilbagetog på østfronten, men er endnu herre i hele Vesteuropa. For at svække den tyske værnemagt mest muligt inden invasionen, intensiverer engelske og amerikanske bombemaskiner togterne mod strategiske, militære mål. Amerikanerne bomber om dagen, englænderne om natten. Et af målene denne nat for de engelske bombemaskiner er den tyske krigsmarines store flådehavn i Kiel, der også er hjemsted og udrustningsdepot for tyske ubåde.

Kiel har tre skibsværfter. Det største er D. Krupp Germaniawerft, som under krigen bygger 128, ca. 20% af alle tyske ubåde. En forudsætning for, at invasionen skal lykkes er, at de tyske ubåde sættes ud af spillet. Over 7000 skibe, heraf 1200 Krigsskibe, 4200 landgangsbåde og 860 transportskibe skal krydse kanalen i forbindelse med invasionen.

[Læs mere her](#)

Avernakø